

Dos**Text: Montse Frisach Carmona**

Joan-Pere Viladecans Lozano

1978

Pintura i tècnica mixta sobre paper

187 × 33 cm

Fons d'Art Diputació de Girona

Dos, pintura i tècnica mixta sobre paper, forma part d'un ampli conjunt d'obres de Joan-Pere Viladecans (Barcelona, 1948) que l'artista va elaborar sobretot durant la segona meitat de la dècada dels anys setanta, centrades en la temàtica de la vida quotidiana. La majoria d'aquestes obres utilitzen el paper com a suport, un material que permet més espontaneïtat a l'artista i, també, que les obres siguin més accessibles. En el cas de *Dos*, el més característic i original de la peça és la seva extrema verticalitat i estretor, amb només 33 cm d'amplada. Aquesta tria en la forma no és banal i es relaciona clarament amb el llistó de fusta de pi que divideix l'obra en dues parts, el «dos» al qual al·ludeix el títol. Sobre una superfície negra que actua de marc i amb el paper pintat sobre un fons d'un blau elèctric, el llistó travessa l'obra i als dos costats se situen una barra de pa a cada banda i signes gràfics com els ovals i les fletxes. A més de ser un homenatge implícit al pa com a aliment essencial del dia a dia, l'obra és un estudi sobre els reflexos i la dualitat.

«Viladecans és un pintor creador d'ordre, però no treu els seus materials del laboratori de l'esperit, sinó del laboratori de la vida». Així definia l'escriptor Manuel Vázquez Montalbán l'essència del procés de creació del pintor Joan-Pere Viladecans al seu assaig *Compassió i geometria*, publicat el 1980. Aquell any va ser el mateix que Viladecans va exposar les seves obres recents simultàniament en tres importants galeries de la Barcelona d'aquella època: la sala Gaspar —que havia acollit la seva primera mostra individual en galeria el 1969—, la galeria René Metras i la galeria Ciento. La triple exposició es va titular «Una conversa amb les arrels» i era la culminació d'una etapa de l'artista, al llarg de la dècada dels anys setanta, en la qual Viladecans reivindicava elements i objectes de la vida quotidiana i dels seus records d'infantesa, fins i tot els més pobres, fràgils i efímers, com a material artístic.

Una de les obres que es van incloure en aquesta exposició va ser *Dos*, datada el 1978, que concretament es va exposar a la sala Gaspar. *Dos* forma part amb tots els ets i uts d'aquest moment frontissa en la trajectòria de Viladecans, just quan es clou el període dels anys setanta i s'estableixen les bases de tota la seva trajectòria posterior. La peça és també un clar exponent de la preocupació constant en l'obra de Viladecans pel concepte de dualitat que es manifesta en àmbits diversos: entre natura i cultura; entre símbols i representacions del més domèstic i quotidià; entre l'exterior i l'interior; entre racionalitat i sentimentalitat; entre alta cultura i el que és popular i tradicional, o, com diu el mateix Vázquez Montalbán, amb tota la raó, entre geometria i compassió.

La mateixa estructura de *Dos*, obra extremadament vertical amb només 30 cm d'amplada, constata algunes d'aquestes dualitats i, de fet, es tracta d'un díptic «disfressat». L'obra sobre paper està dividida verticalment en dues parts iguals per un llistó de fusta de pi, que actua com a element geomètric i a la vegada com a objecte disruptiu, malgrat la seva forma regular, sobre la superfície pictòrica marcada pel preciós blau elèctric del fons pintat. El llistó travessa tota la peça a la manera d'un mur, una frontera, entre dos eixos, dues realitats bessones i emmirallades que es miren l'una a l'altra.

A simple vista, les grans protagonistes de l'obra, i el que pot arribar a cridar més l'atenció de l'espectador en primera instància, són les dues barres de pa, que se situen al centre de la composició, a banda i banda del llistó separador. Semblen sortides d'una pintura hiperrealista, però no són planes, sinó que Viladecans els dona relleu, cosa que també els aporta una gran sensació de realitat. El pa va estar molt present en moltes de les obres de Viladecans d'aquest període i va ser el gran protagonista de l'exposició «Una conversa amb les arrels», al costat d'altres elements que al·ludien a la vida quotidiana i que habitaven les obres de Viladecans en aquell moment. El pa com a símbol de supervivència i quotidianitat.

Dos (detalls), 1978. Fons d'Art Diputació de Girona.

En altres obres de finals dels anys setanta, presents a l'exposició, el pa apareixia en diverses formes: barres clàssiques, pans de pagès o llonguets. I de tant en tant, com en una obra sense títol del 1979, Viladecans anava més enllà i pintava unes ulleres de pasta de full, també anomenades palmeres, una pasta molt popular i que evoca senzills esmorzars i berenars. El pa i la pasta senzilla i quotidiana reivindicaven el que ens acompanya en els gestos més simples del dia a dia: preparar un entrepà per emportar, sucari unes ulleres en un cafè amb llet a la cafeteria d'una pastisseria, o el gest, en principi infantil, de mossegar el crostó de la barra de pa tot just sortir de la fleca on l'hem comprada.

De fet, Viladecans no ha tingut cap pudor a crear panegírics en honor del pa, l'aliment que durant segles va ser el símbol de l'alimentació en la societat occidental. El mateix llenguatge ho expressa: «guanyar-se el pa» és l'equivalent a guanyar-se la vida; «ser més bo que el pa» parla del punt màxim de la bondat, i «el pa de cada dia» apunta a la importància del pa en la vida quotidiana.

No és estrany, doncs, que el 2013 Viladecans dediqués tot un article al pa, que va publicar al diari *La Vanguardia* i que posteriorment es va incloure al llibre d'articles *No ho veig clar*. En aquell moment, el pa era el símbol del terrabastall que va suposar la crisi econòmica del 2008. «Torna el pa», deia al principi de l'article Viladecans. El pintor enumerava les diverses modalitats de pa clàssiques, les que havien marcat la seva infància. Una nostàlgia molt panarra, certament: l'«eròtic llonguet» (per cert, on han anat a parar aquells deliciosos llonguets?) o l'humil entrepà embolicat en paper de diari oliós que tacava carteres, butxaques i motxilles. Res a veure amb la diversitat una mica artificial de formes de pa que trobem als forns d'avui. Viladecans no amagava el seu amor envers aquella autenticitat del pa autèntic, sense llavors ni floritures.

Com el pa, al llarg de la dècada dels anys setanta, Viladecans va introduir a la seva obra objectes que actuaven com a detonadors de la memòria domèstica, fossin formant part de la superfície pictòrica o directament com a obres tridimensionals. Hi trobem agulles d'estendre, tisores, fulles d'afaitar, espelmes, paraigües, cànirs, coladors, mocadors de fer farcells, espelmes o fins i tot confeti i serpentines, aquests darrers evocadors de moments feliços de la infantesa.

En una entrevista amb la periodista Montserrat Minobis, publicada a la revista *L'hora de Catalunya* coincidint amb l'exposició «Una conversa amb les arrels», Viladecans assegurava que els estris que incorporava a les obres tenien a veure amb «un intent de poar, d'aprofundir, en les tradicions populars, en els jocs infantils i, també, el fet de voler explicar-me a mi mateix, i, és clar, als altres, qui som, d'on venim, quina és la nostra identitat i... la meua manera de lluitar contra l'oblit». En definitiva, un viatge a les seves pròpies arrels.

Però el més interessant de tot i el més propi de Viladecans és que tota aquesta «arqueologia sentimental», de la qual també parlava Vázquez Montalbán, se situa en una superfície lògica i ordenada, una mena de dimensió paral·lela. L'artista trasllada els elements a un espai organitzat i aparentment asèptic. Aparentment només, perquè en definitiva parlem d'un camp absolutament poètic.

En aquest territori, marcat per la divisió de la barra vertical, es produeix un subtil joc de forces en tensió. Les dues barres de pa, al centre de la composició, fan de contrapès. Un segment vertical dibuixat al llistó sembla mesurar l'aliment. A banda i banda, s'emmirallen dues el·lipses, «ovals germinatius», com els va definir el poeta Salvador Espriu. Una al capdamunt i l'altra a sota de la superfície. De la mateixa manera, una fletxa sembla empenyer cap amunt una barra de pa, i la de l'altra banda l'empeny cap avall. Al centre s'imposa la solidesa del llistó, l'únic element que pertany al món «real», i que gairebé atorga a l'obra la categoria de díptic encobert. Res a veure amb les gradacions divisòries en els camps de color de Mark Rothko. Viladecans aposta per la contundència.

Al llarg de la dècada dels anys setanta, l'artista havia experimentat amb la transgressió del marc tradicional amb obres que podien ser triangulars, romboidals, entre d'altres. A *Dos*, Viladecans torna a un cert ordre buscant un equilibri. També ho havia fet anteriorment des d'altres camins en obres com *La mesura de l'univers*, una pintura quadrada situada amb les puntes als extrems, amb dos contrapesos que pegen de les puntes laterals a la recerca del difícil equilibri de la tela quadrada només sostinguda per les puntes.

El blau elèctric de la superfície de *Dos*, que Cirici Pellicer va comparar amb el color de «la flor blava dels romàntics», anticipa els intensos colors que van dominar les obres de Viladecans, sobretot a les dècades dels anys vuitanta i noranta, en les quals es van anar incorporant elements més orgànics i figures relacionades amb la natura i l'anatomia.